

UZOQ MUDDATLI DAVOLANISHGA MUHTOJ BO'LGAN BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING TA'LIM JARAYONINI FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA TASHKIL ETISH MEXANIZMLARI

Madireymova Perizat Xojabaevna

*“Mehrli maktab” davlat ta’lim muassasasi Qoraqalpog‘iston Respublikasi filiali
pedagog xodimi*

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 22.03.2026

Revised: 23.03.2026

Accepted: 24.03.2026

KALIT SO'ZLAR:

*gospital pedagogika,
fanlararo integratsiya,
boshlang'ich ta'lim,
uzoq muddatli
davolanish, “Mehrli
maktab”, ijtimoiy
adaptatsiya.*

Mazkur maqolada statsionar sharoitda uzoq muddatli davolanishda bo'lgan boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ta'lim jarayonini fanlararo integratsiya asosida tashkil etishning pedagogik va psixologik mexanizmlari yoritilgan. Gospital pedagogika sharoitida o'quv yuklamasini optimallashtirish va bolaning emotsional holatini yaxshilashda integratsiyalashgan darslarning ahamiyati tahlil qilingan.

Kirish. So'nggi yillarda O'zbekistonda inson qadri va manfaatlarini ta'minlash, ayniqsa, ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining tub mohiyatiga aylandi. Ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy sohalarning o'zaro integratsiyalashuvi natijasida uzoq muddatli davolanishga muhtoj bolalarning nafaqat jismoniy salomatligi, balki ularning uzluksiz bilim olishi va ijtimoiy moslashuvi uchun ham barcha sharoitlar yaratilmoqda. Xususan, “Zamin” fondi ko'magida tashkil etilgan “Mehrli maktab” kabi zamonaviy ta'lim maskanlarining faoliyati ushbu xayrli islohotlarning amaldagi yorqin isbotidir.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida har bir shaxsning, uning sog'lig'idan qat'i nazar, bilim olishga bo'lgan huquqi kafolatlangan [3]. Bugungi kunda statsionar sharoitda davolanayotgan bolalar uchun maxsus ta'lim muhitini yaratish, ularning maktab dasturidan ortda qolmasligini ta'minlash bilan birga, ruhiy tushkunlikka tushib qolmasliklari uchun pedagogik va psixologik yordam ko'rsatish dolzarb masaladir. Davlatimiz rahbari tomonidan ilgari surilgan "Inson qadri uchun" tamoyili asosida amalga oshirilayotgan bu ishlar, xastalik bilan kurashayotgan har bir bolaga jamiyatning to'laqonli a'zosi ekanligini his qilish imkonini bermoqda. Gospital pedagogi sifatida kundalik faoliyatimda shunga amin bo'ldimki, shifoxona sharoitida ta'lim berish shunchaki dars o'tish emas, balki bolaning hayotga bo'lgan ishtiyoqini qaytarish jarayonidir. Uzoq muddat davolanayotgan boshlang'ich sinf o'quvchilari o'z tengdoshlaridan ajralgan holda, tor doiradagi tibbiy muolajalar qurshovida qoladilar. Bunday vaziyatda biz, pedagoglar, darslarni bir-biridan ayro holda emas, balki yaxlit bir qiziqarli jarayon sifatida tashkil etishimiz lozim. Masalan, matematik misollarni oddiy raqamlar bilan emas, balki dori vositalari yoki vitaminlar miqdorini hisoblash orqali o'rgatsak, bola o'z atrofidagi muhitni yaxshiroq tushuna boshlaydi va o'quv materialini tezroq o'zlashtiradi [4, 7].

Amaliyotda ko'p kuzataman, og'ir xastalik bilan kurashayotgan bolalarda diqqatni jamlash va xotira bilan bog'liq qiyinchiliklar ko'p uchraydi. An'anaviy, ya'ni qat'iy talablar asosidagi darslar ularni toliqtirib qo'yishi, hatto ruhiy bosim berishi mumkin [8]. Shu sababli darslarimizga fanlararo bog'liqlikni kiritishimiz shart. Ona tili darsida yangi so'z o'rganayotganda, o'sha so'zni rasm darsidagi kabi chizish yoki atrof-muhit fani bilan bog'lab tushuntirish bolaning miyasiga ortiqcha yuklama bermaydi, aksincha, unda o'qishga nisbatan yangicha ishtiyoq uyg'otadi. Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalar uchun harakat va o'yin – bu hayot demakdir. Palata sharoitida jismoniy imkoniyatlar cheklangan bo'lsa-da, dars jarayoniga o'yin terapiyasi va kichik harakatli elementlarni integratsiya qilish mo'jizaviy natijalar beradi. Masalan, oddiy "estafeta" elementlarini savol-javoblar bilan birlashtirish orqali bolaning nafaqat bilimini, balki jismoniy faolligini ham oshiramiz [9]. Bunday yondashuv bolaga kasalligini bir muddat unutishga va o'zini oddiy maktabdagi kabi his qilishiga yordam beradi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 234-sonli qarori asosida faoliyati yo'lga qo'yilgan "Mehrli maktab" tizimi biz kabi amaliyotchi pedagoglar uchun ulkan imkoniyatlar eshigini ochdi [1]. Biz bu yerda faqatgina quruq bilim beruvchi o'qituvchi emas, balki bolaning ijtimoiy muhitga qaytishiga ko'maklashuvchi murabbiy vazifasini bajaramiz. Har bir darsning mazmuni bolaning o'sha kungi salomatligi va kayfiyatiga

moslashtiriladi. Asosiy maqsadimiz – o‘quvchining o‘z kuchiga bo‘lgan ishonchini tiklash va uni jamiyatdan uzilib qolmaganligiga ishonitirishdir [6]. Amaliy tajribadan kelib chiqib aytish mumkinki, gospital sharoitida fanlararo bog‘liqlik mexanizmi – bu shunchaki pedagogik uslub emas, balki bolaning ruhiy tiklanishi uchun zarur bo‘lgan pedagogik doridir [10]. Darslarni hayotiy misollar, o‘yinlar va san‘at bilan uyg‘unlashtirganimizda, bola o‘zini bemor emas, balki izlanuvchan o‘quvchi sifatida his qila boshlaydi. Bu esa, o‘z navbatida, uning nafaqat fanlarni o‘zlashtirishiga, balki tezroq sog‘ayib, o‘zining qadrdon maktabiga, do‘stlari davrasiga qaytishiga zamin yaratadi.

Uzoq muddatli davolanishdagi boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan ishlashda ta‘lim samaradorligini oshirish quyidagi integratsiya yo‘nalishlari orqali amalga oshiriladi:

1. Mazmuniy integratsiya va kognitiv rivojlanish. Dars jarayonida bir mavzu atrofida bir nechta fan elementlarini birlashtirish o‘quvchining dunyoqarashini yaxlit shakllantirishga xizmat qiladi. Masalan, Tabiatshunoslik darsida o‘simliklar dunyosi o‘rganilayotganda, Tasviriy san‘at (o‘simlik shaklini chizish) va Ona tili (u haqida kichik hikoya yozish) fanlarining integratsiyalashuvi bolaga mavzuni zerikmasdan, chuqur anglashga yordam beradi. Bu usul nafaqat fikrlash doirasini kengaytiradi, balki o‘quvchidagi intellektual toliqishni sezilarli darajada kamaytiradi.

2. Faoliyatli integratsiya. Shifoxona sharoitida ta‘lim jarayoni bevosita davolash va reabilitatsiya tadbirlari bilan bog‘liq holda tashkil etiladi. Bunda o‘quvchining jismoniy holati inobatga olingan holda, pedagogik topshiriqlar ichiga nafas olish mashqlari yoki mayda motorikani rivojlantiruvchi tibbiy-pedagogik elementlar singdiriladi. Natijada bola o‘zini tibbiy muolajalar qurshovida emas, balki qiziqarli va foydali ijtimoiy mashg‘ulot bilan band deb his qiladi [6]. Dars va muolajaning bunday tarzda qovushishi boladagi bemorlik hissini so‘ndirishga xizmat qiladi. Masalan, rasm chizish darsida barmoqlar mashqini bajarish orqali nafaqat san‘at o‘rgatiladi, balki dorilar ta‘sirida zaiflashgan mayda motorika ham tiklanadi. Bu esa gospital ta‘limning shunchaki bilim berish emas, balki hayotiy reabilitatsiya jarayoni ekanligini tasdiqlaydi.

3. Psixologik qo‘llab-quvvatlash va emotsional barqarorlik. Gospital sharoitidagi darslar nafaqat bilim berish, balki o‘quvchining emotsional holatini muvozanatlash vositasi hamdir. Ranglar bilan ishlash, tinchlantiruvchi musiqiy hamrohlik va ertak terapiyasi elementlarini qo‘llash orqali bolaning kasallik bilan bog‘liq qo‘rquvlari neytrallashadi. Bunday kompleks yondashuv o‘quvchining ruhiy quvvatini oshirib, sog‘ayishga bo‘lgan ichki ishonchini mustahkamlaydi [10]. Gospital pedagogikasida dars jarayoni palatadagi tushkun muhitga umid nurini olib kiruvchi omil hisoblanadi. Musiqa va ertaklar orqali

bolaning diqqatini og'riqdan qiziqarli syujetlarga chalg'itish – eng samarali pedagogik usullardan biridir. Emotsional barqarorlikka erishgan bola muolajalarni ham ijobiy qabul qiladi va sog'ayishga nisbatan ichki motivatsiyasi kuchayadi.

4. Metodik moslashuvchanlik. Har bir o'quvchining salomatlik darajasi va ruhiy holati turlicha bo'lganligi sababli, dars rejalari qat'iy qoliplardan voz kechgan holda, o'sha daqiqadagi vaziyatga moslashtiriladi. Agar o'quvchining umumiy ahvoli zaiflashgan bo'lsa, murakkab nazariy tushunchalar interaktiv o'yinlar yoki ko'rgazmali vositalar yordamida soddalashtiriladi. Bu esa uzluksiz ta'lim prinsiplarining saqlanib qolinishini ta'minlaydi [9]. Gospital sharoitida "standart dars" tushunchasi o'rnini moslashuvchan yondashuv egallaydi, chunki har bir mashg'ulot o'quvchining o'sha paytdagi salomatlik ko'rsatkichlari bilan o'lchanadi. Pedagog dars rejasini vaziyatga qarab soniyalar ichida o'zgartira olishi lozim. Bolaning quvvati kamaygan vaqtda darsni vizual o'yinga aylantirish uning bilim olish zanjiri uzilib qolmasligiga kafolat beradi.

5. Ijtimoiy-muloqot integratsiyasi va adaptatsiya. Uzoq vaqt davolanishda bo'lgan bolalarda ijtimoiy izolyatsiya xavfi yuqori bo'ladi. Shu sababli, fanlararo bog'liqlik orqali kichik guruhlarda bajariladigan loyihalar va jamoaviy ijodiy ishlar rag'batlantiriladi. Bu mashg'ulotlar do'stlik va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirib, o'quvchi kelajakda o'z maktab jamoasiga qaytganida ijtimoiy adaptatsiya jarayonini yengillashtiradi [5]. Shifoxona devorlari orasida bolaning ijtimoiy dunyosi sezilarli darajada torayadi. Tashkil qilinadigan jamoaviy loyihalar esa ularga yana jamiyatning bir qismi ekanliklarini eslatishga xizmat qiladi. Birgalikda tayyorlangan ijodiy ishlar boladagi muloqot ehtiyojini qondiradi va ularning kelgusida o'z tengdoshlari orasiga begonalashmay, dadil qaytishlari uchun poydevor yaratadi.

Gospital pedagogi va amaliyotchi sifatidagi xulosalarim shuni ko'rsatadiki, uzoq muddatli davolanishda bo'lgan boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun fanlararo integratsiya shunchaki o'qitish usuli emas, balki ularning sog'ayish jarayonini tezlashtiruvchi muhim omildir. Fanlarni bir-biri bilan uyg'unlikda tashkil etish orqali biz bolani ortiqcha aqliy toliqishdan asraymiz va uning darsga bo'lgan qiziqishini doimo yuqori darajada ushlab turamiz. "Mehrli maktab" kabi muassasalar tajribasida ko'rinib turibdiki, integratsiyalashgan yondashuv bolaning faqatgina bilim olishiga emas, balki shifoxona muhitidagi tushkunlikni yengib, o'zini jamiyatning faol va to'laqonli a'zosi sifatida his qilishiga xizmat qiladi. Shuni alohida ta'kidlash joizki, dars jarayoniga ijodiy va hayotiy elementlarning kiritilishi o'quvchilarning kognitiv imkoniyatlarini yangi bosqichga olib chiqadi. Pedagogik faoliyatimizda qo'llanilayotgan integratsiyalashgan mexanizmlar

boladagi ijtimoiy ko'nikmalarni qayta tiklashga va unda kelajakka nisbatan mustahkam ishonch uyg'otishga yordam beradi. Yakuniy natija sifatida aytish mumkinki, hospital sharoitidagi ta'lim bolaning nafaqat darslardan ortda qolmasligini ta'minlaydi, balki uning ruhiy quvvatini oshirib, maktab va tengdoshlari davrasiga qaytishi uchun mustahkam ko'prik vazifasini o'taydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. "Gematologiya, onkologiya, klinik immunologiya, boshqa statsionar va uzoq muddatli ambulator davolanishda bo'lgan bolalar uchun maktabgacha ta'lim va tarbiya hamda umumiy o'rta ta'lim berish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 234-sonli Qarori. – Toshkent: Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (lex.uz), 2022.
2. O'zbekiston Respublikasining 1989-yil 20-noyabrdagi "Bola huquqlari to'g'risida"gi Konvensiyasi.
3. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-sonli Qonuni.
4. Alimqulov Yo.R. Umumiy psixologiya. – Jizzax: 2012. – 137 b.
5. Axmedov A.A. Ijtimoiy pedagogika. – Buxoro: 2023. – 244 b.
6. Hamroyev A.R., Po'lotova Y.A. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: 2021. – 382 b.
7. Куртанова Ю.Е. и др. Когнитивные, эмоциональные и социальные особенности детей младшего школьного возраста с онкологическими заболеваниями // Нейропсихологические исследования. – 2023.
8. Sharipov M.J. O'yin terapiyasi orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy faollikni rivojlantirish: innovatsion pedagogik yondashuvlar // Innovative Academy. – 2024.
9. Шариков С.В. Педагогическая поддержка образовательных возможностей детей, находящихся на длительном лечении в медицинских стационарах // Альманах. – 2019.
10. Ormiston H. et al. Educational Services and School Reintegration Supports for Youth After Acute Behavioral Health Unit Hospitalization // Continuity in Education. – 2023.